

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО
Навчально-науковий інститут педагогіки, психології й підготовки фахівців вищої
кваліфікації
Відділ аспірантури й докторантури

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор Вінницького державного
педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

проф. Лазаренко Н.І.

2024 р.

ПРОГРАМА

Фахового вступного випробування
для здобуття ступеня вищої освіти доктор філософії
галузі знань: 03. Гуманітарні науки
спеціальності: 032 Історія та археологія
денної та заочної форм навчання

Вінниця-2024

Розробники:

Мельничук Олег Анатолійович, гарант освітньо-наукової програми, доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри всесвітньої історії;

Коляструк Ольга Анатоліївна, доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри культури, методики навчання історії та спеціальних історичних дисциплін;

Романюк Іван Миронович – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії України.

Рецензенти:

Стародубець Галина Миколаївна – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри всесвітньої історії Житомирського державного університету імені Івана Франка;

Кароєва Тетяна Робертівна, доктор історичних наук, професор кафедри культури, методики навчання історії та спеціальних історичних дисциплін;

Програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри всесвітньої історії (протокол №5 від 7 лютого 2024 р.) та кафедри історії України (протокол №7 від 7 лютого 2024 р.)

Програма розглянута і схвалена на засіданні навчально-методичної комісії історичного факультету (протокол №6 від 14 лютого 2024 р.)

Вступ

Програма фахового вступного випробування для здобуття ступеня вищої освіти доктор філософії, галузі знань 03. Гуманітарні науки, спеціальності 032 Історія та археологія передбачає перевірку набуття майбутніми аспірантами та здобувачами фахових компетентностей за спеціальністю «Історія та археологія», опанування ними теорії та методології наукового дослідження.

Складаючи програму, розробники врахували стан вивчення різних розділів нової і новітньої історії України, країн Європи і Америки, Азії і Африки, історіографії та сучасної археології України. Вони виходили з того, що історичний процес у цілому має висвітлюватися об'єктивно й неупереджено, що оцінка історичних подій, фактів та історичних осіб має відповідати сучасним реаліям.

Програма передбачає формування у вступників цілісного уявлення історичного процесу в новий та новітній час, про спільність долі світової цивілізації. Задля цього в програмі зроблена спроба поєднати країнознавчий принцип викладу фактичного матеріалу на тлі загальносвітових процесів. Проблемно-хронологічний метод дозволить вступникам глибше вивчити виклад загальносвітових процесів та подій. Виклад історичних фактів базується на основі цивілізаційного підходу і передбачає висвітлення історії у відповідності з особливостями різних цивілізацій та культур України, країн Європи, Америки, Азії і Африки. При складанні програми першочергова роль приділена висвітленню процесу становлення демократичного суспільства, формування загальнолюдських цінностей, розвитку соціальної і політичної думки, міжнародних відносин та культури.

Програма покликана перебороти бачення історичного процесу як фатально неминучого і зорієнтована на спростування старих ідеологічних схем і стереотипів, націлює на нові підходи у структуруванні матеріалу, висвітлює перебіг дискусій з ряду теоретичних питань.

Вступник повинен усвідомити, що на різних етапах історії протистояння соціальних груп і класів призводило до радикальних перетворень у відносинах між народними масами та консервативно налаштованою елітою.

Головною **метою** програми з історії та археології є:

- виявлення рівня сформованості у вступників історичних знань з вітчизняної та всесвітньої історії, історіографії та методології історії, сучасної археології України, розвитку історичного мислення вступників, яке передбачає розуміння історичного процесу в країнах Північної і Південної Америки, країнах Африки і Азії, західноєвропейських державах в його різноманітності й суперечливості, здатність застосовувати на практиці історичні знання і набуті вміння;
 - виховання у вступників, крім особистісних рис громадянина України, загальнолюдських духовних ціннісних орієнтацій, сприйняття ідей гуманізму та демократизму, взаєморозуміння між різними народами на основі власного усвідомлення досвіду історії;
 - підготовка вступників до усвідомлення ними ролі інших народів у світовій історії.
- Підготовка до вступу має **сприяти**:
- розвитку історичної свідомості, розумінню сучасного становища у світі, критичному осмисленню минулого інших народів, прогнозуванню їх майбутнього;
 - поєднанню у вступників національних і загальнолюдських цінностей, утвердженню в них ідеалів гуманізму, демократії, добра і справедливості;
 - формування толерантного, неупередженого ставлення до інших народів, груп та особистостей;
 - розвитку у вступників творчого ставлення до історичного минулого і сьогодення інших народів;
 - розвитку в них інтересу і поваги до історії і культури інших народів.

Ці цілі реалізуються в процесі паралельного і синхронного вивчення історії України, всесвітньої історії та історії слов'янських народів, археології, історіографії.

Вимоги щодо рівня та якості засвоєння навчального матеріалу:

В результаті підготовки вступники повинні **знати**:

- роль і місце народів Європи, Америки, Азії і Африки у світовій історії;
- основні тенденції розвитку народів різних континентів на певних етапах історії;
- сучасне становище в Україні, Європі, Америці, Азії, Африці;
- основні джерела та наукові публікації з вітчизняної та всесвітньої історії;
- роль та місце історіографії в контексті всього комплексу історичних дисциплін;
- основні етапи і організаційні форми розвитку історичних знань, історичної думки та історичної науки в Україні, країнах Європи і Америки;
- культурно-хронологічні характеристики різних історичних епох та періодів;
- новітні принципи та методи встановлення археологічної періодизації та визначення абсолютної і відносної хронології;
- сучасні методи проведення польових, лабораторних (камеральних), типолого-статистичних, хронологічних досліджень, в т.ч. із залученням методів точних та природничих наук;

Вступники повинні вміти:

- творчо використовувати теоретичні знання з нової і новітньої історії України, країн Європи і Америки, Азії і Африки, сучасної археології України, історіографії при оцінці сучасних процесів, які відбуваються в наш час ;
- співставляти різні точки зору на минулу і сучасну історію народів різних континентів, обґрунтовувати свою думку, брати участь в конференціях, дискусіях, "круглих столах" з проблем вітчизняної та світової історії, сучасної археології України;
- показувати взаємозв'язок історії і культури народів різних континентів;
- підбирати і систематизувати дидактичні і методичні матеріали з вітчизняної та світової історії, історіографії, сучасної археології України
- зіставляти різні точки зору на історію, обґрунтовувати свою думку, давати оцінку публікаціям з історії та археології, брати участь в конференціях, дискусіях з проблем історіографії.

Розділ І. КРАЇНИ СВІТУ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XVII - НА ПОЧАТКУ XX ст.

АНГЛІЯ У СЕРЕДИНІ XVII - ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XIX ст.

Причини англійської революції, її початок (1640 р.). Перша громадянська війна (1642-1646 рр.). Друга громадянська війна (1648 р.). Страта Карла І. ІнDEPENDентська республіка (1649-1653 рр.). Завоювання Ірландії. Розгін Довгого парламенту (1653 р.). Протекторат Кромвеля (1649-1651 рр.). Реставрація Стюартів (1660 р.). «Славна» революція 1688-1689 рр.. Історіографія Англійської революції.

Нагромадження капіталу в Англії наприкінці XVII і у XVIII ст. Початок промислового перевороту в 60-х рр. XVIII ст. Технічні винаходи (ткацький верстат Дж. Кея, механічна прядка Дж.Харгрівса, механічний ткацький верстат Е.Картрайта). Парова машина Джейма Ватта – 1784 р. Зміни в соціальному складі суспільства. Чартистський рух 30-40-х рр. XIX ст.

КРАЇНИ АМЕРИКИ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XVII – НА ПОЧАТКУ XX ст.

Економічне й політичне становище північноамериканських колоній. Початок війни за незалежність. Дж.Вашингтон. «Декларація незалежності» 1776 р. Вирішальні перемоги американської армії. Версальський договір. Американська конституція 1787 р. Історіографія першої американської революції.

Передумови національно-визвольної війни в країнах Латинської Америки. Революція 1791-1804 рр. на о. Гаїті. Перший період війни іспанських колоній за незалежність (1810-1815 рр.). Перемога національно-визвольної війни в країнах Латинської Америки (1816-1826 рр.).

Економічний розвиток США у першій половині XIX ст. Протиріччя між Північчю і Півднем. Громадянська війна 1861-1865 рр. Реконструкція Півдня 1865-1877 рр. Грінбекери й популісти. "Антитрестівський" закон Шермана 1890 р. Робітничий рух. Іспано-американська війна 1898 р. Підкорення Гавайських островів. Президентство Т.Рузвельта (1901-1909 рр.). "Нова демократія" В.Вільсона.

ВЕЛИКА ФРАНЦУЗЬКА РЕВОЛЮЦІЯ КІНЦЯ XVIII ст. КОНСУЛЬСТВО І ПЕРША ІМПЕРІЯ

Передумови революції. Перший період революції (14 липня 1789 – серпень 1792 р.). Аграрне законодавство Установчих зборів. "Декларація прав людини і громадянина" (серпень 1789 р.). М.Робесп'єр і Ж. - П.Марат. Піднесення республіканського руху. Законодавчі збори. Другий період революції (10 серпня 1792 – початок червня 1793 р.). Встановлення якобінської диктатури - третій період революції (2 червня 1793 – 27 липня 1794 р.). Термідоріанський переворот.

Четвертий період революції (27 липня 1794 – 9 листопада 1799 р.). Директорія. Історичне значення Французької революції. Історіографія.

Державний переворот у Франції 18 брюмера (9 листопада) 1799 р. Консульство (1799-1804 рр.). Війна Франції з коаліціями. Битва під Маренго (червень 1800 р.) й біля Мису Трафальгар (жовтень 1805 р.).

Проголошення Франції Імперією у 1804 р.. Шенбрунський договір - вершина воєнної слави Наполеона Бонапарта. Поразка наполеонівської армії в Росії 1812 р.. "Битва народів" під Лейпцигом (16-19 жовтня 1813 р.). "Сто днів" Наполеона. Ватерлоо (18 червня 1815 р.).

Рішення Віденського (1814-1815 рр.) конгресу. Утворення Священного союзу.

РЕВОЛЮЦІЇ 1848 - 1849 рр. В ЄВРОПІ

Передумови революції. Революційні події в Парижі. Конституція 1848 р. Червневий повстання. Березневі події в Пруссії. Листопадовий переворот. Повстання у Відні. Революція в Угорщині. Боротьба за об'єднання Італії. Гарібальді і Мадзіні. Історіографія.

НІМЕЧЧИНА В ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ ст.

Німецькі землі після Віденського конгресу. Економічне і політичне становище. Початок промислового перевороту. Л.Фейєрбах. В.Вейтлінг.

Основні етапи об'єднання Німеччини. Війна Пруссії з Данією 1864 р. Австро-пруссська війна 1866 р. Франко-пруссська війна 1870-1871 рр. Проголошення Німецької Імперії. О.Бісмарк. Економічний розвиток Німеччини. Утворення Троїстого союзу (1882 р.). Загострення франко-німецьких відносин. Канцлерство Б.Бюлова (1900-1909 р.). Посилення англо-німецьких протиріч.

ВЕЛИКОБРИТАНІЯ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ ст.

Економічний розвиток. Виборча реформа 1884 р.. Колоніальна агресія. Англії в 70-90-х роках ХІХ ст. В.Гладстон, Б.Дізраелі. Національно-визвольний рух в Ірландії і криза ліберальної партії. Проект гомруля (1886 р.). Робітничий рух. Утворення лейбористської партії (1906 р.). Англо-бурська війна 1899-1902 рр. Соціальні реформи лібералів. Д.Ллойд Джордж.

ФРАНЦІЯ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ ст.

Друга імперія у Франції. Економічний і політичний розвиток. Франко-пруссська війна 1870-1871 рр. Паризька Комуна. Реакція на початку 70 -х років. Становлення Третьої республіки. Помірковані республіканці. Буланжизм. "Панамська афера". "Казус" Мільєрана. Внутрішня і зовнішня політика радикалів. Ж.Клемансо.

АВСТРО-УГОРЩИНА В 1867-1914 рр.

Утворення дуалістичної монархії. Політичне становище держави. Національне питання як фактор політичного розвитку країни. Загострення протиріч на початку ХХ ст..

ІТАЛІЯ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ ст.

Етапи об'єднання Італії. Кавур, Мадзіні, Гарібальді. Внутрішня і зовнішня політика в останній третині ХІХ – на початку ХХ ст. Проблема Півдня.

РОСІЯ У ХVІІІ – ХІХ ст.

Соціально-економічний і політичний розвиток Росії на початку ХVІІІ ст. Реформи першої чверті ХVІІІ ст. Правління Петра І. Міжнародне становище Росії в І пол. ХVІІІ ст. Азовські походи. Північна війна. Війна з Туреччиною (1736 – 1739 рр.) та Швецією (1741 – 1742 рр.) Участь Росії в Семилітній війні.

Територія і населення Росії в першій половині ХІХ ст. Соціально-економічний розвиток. Внутрішня та зовнішня політика царизму в другій половині ХІХ ст. Скасування кріпосного права в Росії. Реформи 60-70-х рр.. в Росії. Культура Росії в першій половині ХІХ ст. Суспільно-політичний рух в Росії в 70-80-х рр. ХІХ ст. Російсько-турецька війна 1877 – 1878 рр. і звільнення Болгарії. Польське повстання 1863 – 1864 рр. Аграрна реформа. Культура Росії в другій половині ХІХ ст.

КУЛЬТУРА НОВОГО І НОВІТНЬОГО ЧАСУ

Культурно-стильова характеристика ХVІІІ ст. Культурологічні аспекти проблеми Заходу і Сходу. Європейська культура на зламі ХІХ – ХХ ст. Модернізм як мистецьке явище ХХ ст.: філософські основи, періоди, течії, представники.

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ В ОСТАННІЙ ТРЕТИНІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ ст.

Зміна у міжнародних відносинах після франко-пруської війни 1870-1871 рр. Утворення Троїстого союзу (1882 р.). Франко-російський союз 1891-1893 рр. Утворення Антанти (1904, 1907 рр.). Гонка озброєнь на початку XX ст. Другий Інтернаціонал в системі міжнародних відносин. Конгреси II Інтернаціоналу.

ПЕРША СВІТОВА ВІЙНА 1914 -1918 рр.

Причини війни й участь у ній антагоністичних блоків. Провал стратегічних замислів німецького командування в 1914. Перенесення німецьким командуванням головного удару на Східний фронт у 1915 р.. Відступ царської армії. Брусиловський прорив, Верденська битва, битва на р. Соммі 1916 р. Поразка центральних держав. Жовтневий більшовицький переворот. Комп'єнське перемир'я 11 листопада 1918 р.. Історіографія першої світової війни.

УКРАЇНА В XVII – ПОЧАТКУ XX СТ.

Українська національна революція середини XVII ст. і становлення козацької державності. Україна напередодні Визвольної війни, основні етапи визвольної боротьби. Українсько-російські зв'язки в роки війни. Переяславська Рада 1654 року. Березневі статті та їх оцінка в історичній літературі. Програма Б. Хмельницького щодо побудови Козацької держави на основі ідеї української соборності. Зміни в структурі землеволодіння. Розширення прав і привілеїв міщанства та купецтва. Осінньо-зимові кампанії 1654-1657 років та її трагічні наслідки для козацької України. Подальші процеси у формуванні української державності після смерті Б. Хмельницького. Демократичні республіканські традиції української козацької держави, її роль у становленні української нації. Період "Руїни". Поразка української національної революції XVII ст., її особливості та історичне значення. Українська національна революція в контексті європейського революційного руху XVI-XVII ст.

Наступ царизму на козацьку державність у другій половині XVII – XVIII Ст. Втрата Україною своєї незалежності. Особливості територіально-політичного устрою та соціально-економічного розвитку Гетьманщини. Наступ на політичну автономію України. Правління гетьмана І. Мазепи. Участь України у Північній війні 1700-1721 років. Гетьман в екзилі П. Орлик та його Конституція. Посилення колоніальної політики Російської імперії щодо України. Ліквідація Запорізької Січі та подальша доля козацтва. Остаточна інкорпорація України в державну структуру Російської імперії.

Правобережні та західноукраїнські землі під владою Польщі в другій половині XVII - XVIII ст. Спустошення Наддніпрянського Правобережжя. Бахчисарайський мир 1681 року. Умови економічного розвитку. Відновлення козацтва. Політична ситуація на Правобережжі після Карловицького миру 1699 року. Правобережні українські землі в роки Північної війни. Вступ на Правобережжя гетьмана І. Мазепи і фактичне об'єднання його з Лівобережжям. Відновлення польсько-шляхетської влади в 1714 році. Організація слобід. Розвиток фільваркової системи господарювання. Відновлення панщини. Наростання національно-визвольної та антикріпосницької боротьби в Україні. Три поділи Польщі та їх вплив на долю українських земель.

Українські землі у складі Російської та Австрійської імперії (кінець XVIII – I половина XIX ст.). Адміністративно-територіальний устрій та регіональний поділ українських земель у складі іноземних держав. Розвиток товарних відносин і криза феодальної системи господарства. Стан сільського господарства. Початок промислового перевороту в Україні. Загострення соціальних суперечностей. Антикріпосницька боротьба народних мас. У. Кармелюк. "Київська козаччина". Суспільно-політичний рух у Наддніпрянській Україні. Поширення західноєвропейських революційних ідей. Декабристський рух в Україні.

Україна у другій половині XIX Ст. Особливості економічного розвитку українських земель напередодні селянської реформи 1861 року в Росії. Законодавче скасування кріпосницького права. Особливості селянської реформи в різних регіонах України. Наслідки реформи. Реформи адміністративно-політичного управління: судова, земська, міського

самоврядування, військова, шкільна, фінансова, цензурна та їх проведення в Україні. Розвиток українських земель у пореформену добу. Революційно-демократичний рух в Україні.

Українське національне відродження. Початок українського національного відродження. Кирило-Мефодіївське товариство. Західноукраїнські землі під владою Австрійської монархії. "Руська трійця". Альманах "Русалка Дністрова". Український національний рух у Західній Україні під час революції 1848–1849 рр. в Австро-Угорщині. Головна Руська Рада. Особливості суспільно-політичного руху у другій половині XIX ст.

Український культурно-національний рух. Хлопомани. Народники. Діяльність громад. Національне життя в Галичині. Москвофіли. Народовці. Становлення української нації. Народницький рух.

Україна на початку XX ст. (1900 р. – 1914 р.). Утворення політичних партій та їх роль у демократичній революції. Розвиток капіталізму в промисловості та сільському господарстві, його особливості. Суспільно-політичний та національний рух в Україні на початку XX ст. Утворення українських національних партій. Революція 1905-1907 рр. в Україні. Стратегія і тактика різних політичних сил. Українське питання в Державній думі. Українська думська громада у I та II Державних думах. Національне та аграрне питання в програмах і практиці політичних рухів і партій. Зростання національно-визвольного руху. "Просвіта" в українському русі. Столипінська реформа та її проведення в Україні. Економічні й політичні наслідки реформи. Перша світова війна. Україна в планах іноземних держав. Ставлення до війни різних класів і партій, Утворення "Спілки визволення України". Головна Українська Рада. Українські січові стрільці.

Розділ II.

КРАЇНИ СВІТУ В ПЕРІОД МІЖ ДВОМА СВІТОВИМИ ВІЙНАМИ

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ РУХИ

Тоталітаризм – феномен XX століття, види тоталітаризму. Авторитаризм, його ознаки. Міжнародний робітничий рух, створення Соціалістичного Робітничого Інтернаціоналу. Комуністичний рух і утворення Комінтерну як штабу світової соціалістичної революції. Історіографія.

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ У МІЖВОЄННИЙ ЧАС (1918 – 1939 рр.).

Паризька мирна конференція та створення Ліги Націй. Вашингтонська конференція та формування Версальсько-Вашингтонської системи. Розпад імперій та створення нових держав – нова розстановка військово-політичних сил на світовій арені. Наміри та програми головних держав-переможниць. Нова політична і економічна роль США. Мирні договори з союзниками Німеччини. Сильні та слабкі сторони Версальсько-Вашингтонської системи. Вплив світової економічної кризи 1929 – 1933 рр. на міжнародні відносини, їх загострення в середині 30-х років. Історіографія.

СПОЛУЧЕНІ ШТАТИ АМЕРИКИ

Наслідки першої світової війни для країни та розвиток економіки в 20-х роках. „Велика депресія” 1929 – 1933 років. Президентські вибори 1932 року. „Новий курс” Франкліна Рузвельта та його результати. Зовнішня політика.

ВЕЛИКОБРИТАНІЯ

Соціально-економічне становище країни після першої світової війни, внутрішня і зовнішня політика кабінету Девіда Ллойд Джорджа. Політична криза 1922 – 1923 рр. і

перший лейбористський уряд, класова боротьба. Особливості кризи 1929 – 1933 рр. та другий лейбористський уряд. Велика Британія у 30-х роках.

ФРАНЦІЯ

Насліди першої світової війни, парламентські вибори 1919 року та президентські 1920 р. Внутрішня і зовнішня політика урядів Франції у 20-х роках. Криза 1929 – 1933 рр., її особливості, загроза фашизму. Створення Народного фронту, його перемога на парламентських виборах 1936 року та діяльність народофронтового уряду.

НІМЕЧЧИНА

Листопадова революція 1918 – 1919 років: причини, характер, рушійні сили, хід революції. Підсумки і значення революції. Німеччина 20-х років. Виникнення націонал-соціалізму, теорія і практика, прихід А. Гітлера до влади. Внутрішня і зовнішня політика нацистського уряду в 30-х роках. Історіографія.

ІТАЛІЯ

Підсумки війни для Італії, наростання соціально-економічної та політичної кризи. Виникнення фашизму. Беніто Муссоліні та „Похід на Рим”. Прихід до влади фашистської партії, внутрішня і зовнішня політика уряду Б. Муссоліні.

ІСПАНІЯ

Соціально-економічне та політичне становище після першої світової війни. Політичний розвиток країни в 20-х – першій половині 30-х років. Іспанія в другій половині 30-х років, діяльність уряду Народного фронту. Громадянська війна: причини, хід і наслідки.

КРАЇНИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ В ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТ.

Характеристика країн Центральної та Східної Європи в кінці XIX – на початку ХХ ст. Перехід до імперіалізму. Особливості російського імперіалізму, назрівання революційної кризи в країні. Революція 1905 – 1907 рр. в Росії. Столипінська аграрна реформа і її наслідки.

Росія в роки першої світової війни. Польські землі в 1914 – 1918 рр. Чеські і словацькі землі в роки війни. Югославські народи в період війни. Болгарія в роки війни.

Лютнева революція 1917 р. в Росії. Жовтневий більшовицький переворот в Петрограді і його наслідки. Радянська Росія в роки громадянської війни 1918 – 1920 рр.

Країни Центральної та Східної Європи в міжвоєнний період. Формування в радянській Росії тоталітарного ладу. Сталінська індустріалізація в Росії. Проведення насильницької колективізації в країні. Зовнішня політика СРСР в 20-30-і рр.

Польща у міжвоєнний період. Чехословаччина у 1918 – 1938 рр. Югославське королівство між двома світовими війнами. Болгарське царство в 1918 – 1939 рр. Четвертий поділ Польщі. Початок Другої світової війни.

УКРАЇНА

Українська національна революція 1917-1920 рр. Боротьба за відродження державності України. Лютнева революція в Росії та її вплив на Україну. Українська Центральна Рада, її соціальна база, партійний склад, програма. Аграрні проблеми в Універсалах Центральної Ради. Боротьба політичних сил за владу в Україні. Гетьманат Скоропадського. Аграрне питання в діяльності гетьманського уряду. Утворення Директорії, її склад, соціальна база, політика. Революційні події 1918 року на західноукраїнських землях. Утворення Західноукраїнської Народної Республіки. Акт злуки УНР та ЗУНР 22 січня 1919 року. Відновлення радянської влади в Україні в 1919 році. Введення політики "воєнного комунізму". Радянсько-польська війна. Ризький мирний договір 1921 року. Втрата Україною національної державності. Причини поразки та основні уроки української національно-демократичної революції 1917-1920 рр.

Економічний та соціально-політичний стан України в 20-30-х роках ХХ століття.

Радянська Україна в новій системі міжнародних відносин. Суспільно-політичне життя на Україні в 20-ті роки. Соціально-економічна і політична криза початку 20-х років. Суть та мета НЕПу, особливості його здійснення в Україні. Відмова від нової економічної політики. Курс на форсовану індустріалізацію та його наслідки. Українське село наприкінці 20-х років. Поворот до суцільної колективізації та її згубні наслідки. Сільське господарство України напередодні другої світової війни. Національно-державне будівництво в Україні.

Політика українізації, її особливості і наслідки, досягнення і прорахунки. Утвердження сталінського тоталітарного режиму в Україні. Західноукраїнські землі в 20-30-х роках. Політичні процеси кінця 20-початку 30х рр. Репресоване відродження.

Друга світова війна. Україна в роки Другої світової війни (1939-1945 рр.). Українське питання в міжнародній політиці напередодні та на початку Другої світової війни. Початок Великої Вітчизняної війни. Оборонні бої радянських військ в Україні. Причини поразок і катастроф Червоної армії. Мобілізація сил народу на відсіч німецько-фашистським загарбникам. Німецько-фашистський окупаційний режим в Україні. Боротьба в тилу ворога. Утворення радянського підпілля і початок партизанського руху. Діяльність ОУН-УПА. Визволення українських земель від нацизму. Завершення історичного процесу об'єднання всіх українських земель в єдиній українській державі. Внесок українського народу в розгром нацистської Німеччини та її сателітів. Втрати України в Другій світовій війні.

Розділ III.

КРАЇНИ СВІТУ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТ.

Основні тенденції розвитку світу після Другої світової війни. Особливості політичного розвитку – лібералізм і консерватизм. Соціал-демократія, її трансформація. Концепція „держави добробуту”. Характер і основний зміст сучасної епохи. Постіндустріальне суспільство. Глобальні проблеми сучасності. Міжнародний тероризм: корені і способи протидії. Однополюсний світ: плюси і мінуси.

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ ПІСЛЯ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Періодизація. Зміна у співвідношенні сил на світовій арені. Біполярний світ. Утворення ООН, її структура, органи. Всезагальна декларація прав людини. Паризька мирна конференція та укладення мирних договорів з колишніми союзниками Німеччини. „Холодна війна”, причини, періодизація, наслідки. Створення військово-політичних блоків. Економічна інтеграція в Європі. Міжнародні відносини 60-х років. Ліквідація колоніальної системи, нова реальність світової політики – країни, що розвиваються. Міжнародні відносини 70-80-х років: нарада в Хельсінкі та підписання Заключного акту 1975 року, воєнні конфлікти в Азії.

СПОЛУЧЕНІ ШТАТИ АМЕРИКИ

Соціально-економічні та політичні наслідки другої світової війни. Президентство Г. Трумена і Д. Ейзенхауера, внутрішня і зовнішня політика, радянсько-американські відносини. Президентські вибори 1960 року та перемога кандидата від демократичної партії Дж. Кеннеді, його політика „нових рубежів”. Внутрішня і зовнішня політика Р. Рейгана і Дж. Буша-старшого, „рейганоміка”. Президентство Б. Клінтона та Буша-молодшого, міжнародний тероризм та „справа Іраку”.

ВЕЛИКОБРИТАНІЯ

Соціально-економічні та політичні наслідки другої світової війни. Розпад Британської колоніальної імперії та утворення БСН. Правління консерваторів та лейбористів у 60-70-х

роках. Неоконсерватизм. М. Тетчер, внутрішня та зовнішня політика, „тетчеризм”. Правління лейбористів у 90-х роках, внутрішня і зовнішня політика. Англія і європейська інтеграція.

ФРАНЦІЯ

Звільнення Франції та тимчасовий режим. Четверта республіка, політична система, внутрішня і зовнішня політика. Конституція П'ятої республіки та президентство Ш. де Голля, внутрішня та зовнішня політика. Ліквідація французької колоніальної імперії. Політична криза 1968 року і відставка Ш. де Голля. Політичний розвиток Франції 70-80-х роках. Франція на сучасному етапі, зовнішня політика, європейська інтеграція.

НІМЕЧЧИНА

Соціально-економічне та політичне становище Німеччини після капітуляції, німецьке питання в системі міжнародних відносин. Початок об'єднавчого процесу в західних зонах та утворення ФРН. Східна, радянська, окупаційна зона і утворення НДР. Дві держави і один народ, два економічні курси, дві політики. Розвиток ФРН, німецьке „економічне диво” – корені і наслідки. Уряди „великої” і „малої” коаліції. Зовнішня політика ФРН 50-80-х років, радянсько-західно-німецькі відносини. Будівництво соціалізму в НДР, зовнішня політика. Поглиблення соціальної і політичної кризи у 80-х роках. Падіння берлінської стіни та процес об'єднання Німеччини. Політичний і економічний розвиток ФРН у 90-х роках століття, зовнішня політика. Німеччина і європейська інтеграція. Історіографія.

ІТАЛІЯ

Соціально-економічні та політичні наслідки війни. Референдум 1946 року та проголошення республіки. Економічний розвиток Італії в 60-90-х роках, внутрішня та зовнішня політика. Італія і європейська інтеграція.

КУБА

Режим Ф. Батисти та початок боротьби проти диктатора. Початок, хід і перемога революції. Курс Ф. Кастро на зближення з СРСР, розрив стосунків із США. Карибська криза 1962 року: причини і наслідки. Встановлення тоталітарної системи, будівництво соціалізму, радянсько-кубинські відносини. Розпад СРСР та економічна криза на Кубі. Початок соціально-економічних змін на острові Свободи у 90-х рр.

ЧИЛІ

Соціально-політична та економічна криза в країні в кінці 60-х – на початку 70-х років. Уряд Народного фронту, його внутрішня і зовнішня політика. Економічна та політична криза в країні. Переворот 1973 року. Чилі 80-90-х років, внутрішня і зовнішня політика.

КРАЇНИ АЗІЇ І АФРИКИ ПІСЛЯ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Подальша криза колоніальної системи та її розпад: причини і наслідки. Історіографія колоніалізму. Місце країн, що розвиваються в системі міжнародних відносин. Проблеми економічного та суспільно-політичного розвитку молодих держав двох континентів, інтеграційні процеси між ними.

ЯПОНІЯ

Японія в роки другої світової війни, воєнні дії в районі Тихого океану. Капітуляція Японії. Суспільно-політичний розвиток країни після другої світової війни, „японське економічне диво”: причини і наслідки. Японія в системі міжнародних відносин та проблема мирного договору.

КИТАЙСЬКА НАРОДНА РЕСПУБЛІКА

Утворення КНР, політична система країни. Маоїстська модель соціалізму та її результати. Китай на шляху реформ та в системі міжнародних відносин в кінці XX – на початку XXI століття.

ІНДІЯ

Суспільно-політичний розвиток країни в 40-х роках, проголошення республіки, її соціально-політична система, зовнішня політика. Місце індійської республіки в системі міжнародних відносин сьогодні.

КРАЇНИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ ПІСЛЯ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Країни Центральної та Східної Європи в період Другої світової війни. СРСР в роки війни. Польща в роки другої світової війни. Чехія і Словаччина в період війни. Болгарія в роки війни. Югославія в роки війни.

Утвердження сталінської моделі соціалізму в Югославії, Болгарії, Польщі, Чехословаччині, Угорщині, Румунії. Крах сталінської моделі соціалізму. Народні революції в кінці 80-х – на початку 90-х рр.. XX ст.

УКРАЇНА

Україна в роки відбудови і подальшого розвитку народного господарства (1945-1950 рр.). Об'єктивні та суб'єктивні труднощі переходу до мирного будівництва. Зміни в політичній системі України в умовах переходу від війни до миру. Відбудова народного господарства й особливості соціальної політики. Труднощі відбудови сільського господарства. Голод 1946-1947 рр. Соціально-економічні та культурні перетворення в західних областях України. Перші кроки щодо подолання культу особи після смерті Йосипа Сталіна.

Соціально-економічні та політичні процеси в Україні в другій Полівині 50-х – середині 80-х років. Хрущовська "відлига", її характер в Україні. Економічні реформи М. С. Хрущова, їх суперечливий і непослідовний характер, загальна спрямованість і значення. Соціальні програми М. С. Хрущова. Заходи щодо вдосконалення управління і модернізації промисловості. Спроби подолання кризи в сільському господарстві. Участь України в освоєнні східних регіонів СРСР і цілинних земель. Поява дисидентів в Україні. Переміни в кремлівському керівництві у жовтні 1964 р. та їх наслідки для України. Реформи середини 60-х років, причини їх згорання. Дальше обмеження прав України. Україна в єдиному народногосподарському комплексі СРСР. Політичні репресії 60-70-х років. Посилення реакції в духовному житті. Розгортання правозахисного і дисидентського руху. Загострення гальмівних процесів у соціально-економічному та суспільно-політичному розвитку України.

Поглиблення кризи тоталітаризму в СРСР і проголошення незалежності України (1985-1991 рр.). Спроби М. С. Горбачова реформувати суспільство на шляху прискорення, перебудови, гласності та Україна. Національне пробудження українського народу. Спроба серпневого (1991 р.) перевороту в Москві та його наслідки для України. Загальноукраїнський референдум 1 грудня 1991 р. і вибори Президента України. Л. М. Кравчук – Президент України. Денонсація Договору 1922 р. про утворення СРСР. Угода про Співдружність незалежних держав. Затвердження державної символіки України.

Україна в умовах розбудови незалежності. Створення правової бази розвитку України як демократичної держави. Прийняття Верховною Радою України нормативних актів для реформування економіки на шляху підприємництва, переходу до ринкових відносин, приватизації, їх суперечливий характер. Пошуки шляхів виходу з кризи і соціального захисту населення. Кримська автономія.

Формування багатопартійності в Україні. Класифікація політичних партій і об'єднань. Прийняття Конституції України.

Розділ IV.

КРАЇНИ СВІТУ НА ПОЧАТКУ XXI СТ.

РОЗШИРЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Етапи розширення. Копенгагенські критерії: політичний, економічний, інституційний (або правовий), незалежний. Особливості механізмів інтеграції Центрально-Східної Європи до ЄС. Принципи ведення переговорів. Інституції ведення переговорів про розширення. Суперечності процесу розширення ЄС на Схід.

АРАБСЬКІ РЕВОЛЮЦІЇ

Арабський світ на початку ХХІ століття. Причини революцій. Особливості протікання революційних подій у Єгипті, Тунісі, Лівії, Бахреїні, Ємені. Використання сучасних технологій у підготовці і проведенні революцій. Уроки арабських революцій для пострадянських країн.

ЕКОНОМІЧНА КРИЗА 2008 РОКУ

Економічний бум початку ХХІ століття. Причини економічної кризи. Невідповідності у сучасному фінансовому світі. Іпотечна криза, фінансова криза, економічна криза. Географія поширення кризових явищ. Прояви економічної кризи. Наслідки кризи.

КРАЇНИ ЄВРОПИ І ПІВНІЧНОЇ АМЕРИКИ

Зовнішня і внутрішня політика Сполучених Штатів Америки під час президентства Дж. Буша (старшого), Біла Клінтона, Дж. Буша (молодшого), Барака Обами, Трампа. Зовнішньополітичний і внутрішньополітичний розвиток Німеччини. Греція наприкінці ХХ – на початку ХХІ століть. Внутрішня і зовнішня політика урядів Норвегії. Розвиток Польщі у 1990 - 2000-х роках.

КРАЇНИ ПІВДЕННО-СХІДНОЇ АЗІЇ ТА БЛИЗЬКОГО СХОДУ

Реформи у Китайській Народній Республіці. Успіхи Китаю у економічному розвитку та здобутки на зовнішньополітичній арені. Зовнішньополітичний і внутрішньополітичний розвиток Індії. Японія наприкінці ХХ – на початку ХХІ століть. Внутрішня і зовнішня політика урядів Ізраїлю. Розвиток Єгипту в 1990 - 2000-х роках.

КРАЇНИ ПІВДЕННОЇ АМЕРИКИ

Бразилія на міжнародній геоекономічній та геополітичній карті. Зовнішньополітичний і внутрішньополітичний розвиток Аргентини. Чилі наприкінці ХХ – на початку ХХІ століть. Внутрішня і зовнішня політика урядів Куби. Розвиток Венесуели у 1990 - 2000-х роках.

КРАЇНИ ПОСТРАДЯНСЬКОГО ПРОСТОРУ

Зовнішньополітичний і внутрішньополітичний розвиток Російської Федерації. Казахстан наприкінці ХХ – на початку ХХІ століть. Внутрішня і зовнішня політика урядів Молдови. Розвиток Грузії у 1990 - 2000-х роках.

УКРАЇНА

Послання Президента України до Верховної Ради України "Про внутрішнє і зовнішнє становище України у 2001 рр." та "Європейський вибір". Концептуальні засади "стратегій" економічного та соціального розвитку України на 2002-2011 рр. Реформи державного ладу в сучасній Україні. Концепція зовнішньої політики України. Підсумки історичного шляху українського народу і найголовніші уроки історії його змагань за свободу, незалежність, соборність і державність. Російська агресія проти України 2014-2023 рр.

Розділ V.

ІСТОРІОГРАФІЯ ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ

ЗАРОДЖЕННЯ І СТАНОВЛЕННЯ ІСТОРИЧНОЇ ДУМКИ НОВОГО ЧАСУ: ВІД ГУМАНІЗМУ ДО ПРОСВІТНИЦТВА.

Історичні джерела світогляду гуманістів. Ставлення гуманістів до середньовічної та античної історіографічної традиції. Антропоцентризм гуманістичного світогляду. Критика середньовічного провіденціалізму і есхатології. Початок секуляризації історичних знань. Запровадження поняття історичного часу.

Гуманісти про завдання і функції історії та історичних знань. Суспільно-політична і виховна роль історії. Особливості і основні центри гуманістичної історіографії у країнах Європи.

Розвиток ідей раціоналізму і “соціальної фізики” та їх вплив на історичну думку. Теорії “природного права” і “суспільного договору” та їх інтерпретації в історичних концепціях. Антиісторизм атомістичної теорії суспільства. Історики-соціологічні погляди Г.Гроція, Т.Гоббса, Дж.Локка, Р.Декарта. Вплив природничих наук на розвиток методів вивчення історії. Скептичне ставлення до історичних знань і достовірності історії.

Передумови розвитку історичної думки та історичних знань у XVIII ст. Криза феодально-абсолютистського ладу. Криза середньовічного світогляду і розповсюдження ідеології Просвітництва. Раціоналістичні, матеріалістичні і атеїстичні тенденції у Просвітництві. Ідея закономірності історії. Вчення про людину, уявлення про суспільний устрій, виникнення приватної власності. Просвітники про відмінності історичного шляху різних народів. Початок вивчення економічної і соціальної історії, культури, побуту і звичаїв народів. Зародження історичного краєзнавства.

ІСТОРІОГРАФІЯ РОМАНТИЗМУ.

Промисловий переворот, загострення соціальних суперечностей і їх вплив на історичну науку. Організаційні основи історичної науки. Викладання історії в університетах і школах. Історія як самостійна навчальна дисципліна. Історична романістика.

Криза просвітницької ідеології. Романтизм та його роль у розвитку історичної думки. Внутрішня суперечливість і неоднорідність романтизму. Консервативні, ліберальні та радикально-демократичні течії у суспільно-політичній думці доби Романтизму. Значення історичної публіцистики для становлення романтичної історіографії (Е.Бьорк., Ф.Шлегель., Ж де Местр, Л.Бональд). Історики-романтики про “народний дух”, націю і сім’ю. Ідея органічного спонтанного розвитку суспільства. Вплив ідей провіденціалізму на історичні концепції романтиків. А.Токвіль. Теорії економічного романтизму та їх вплив на історіографію. Ідеалізація середньовіччя у творах романтиків. Розвиток принципів історизму в історіографії Романтизму.

ПОЗИТИВІСТСЬКА І МАТЕРІАЛІСТИЧНА ІСТОРІОГРАФІЯ.

Позитивізм у другій половині XIX століття. Утвердження погляду на історію як на точну науку і самостійну наукову дисципліну. “Позитивна філософія” О.Конта та її розвиток в історики-соціологічних теоріях і концепціях Г.Спенсера, Д.Мілля, Г.Бокля. Плив ідей Сен-Сімона і Ч.Дарвіна на “позитивну філософію” історії. Ідея закономірності розвитку історичного процесу. Ідея взаємовпливу матеріальних і духовних чинників у розвитку суспільства. “Теорія факторів”. “Загальний еволюціонізм” – основа історичного прогресу. Критика революцій як аномалій в історичному розвитку.

Матеріалістичне розуміння історії. Історичні погляди Карла Маркса і Фрідріха Енгельса. Виникнення марксизму. Основні положення марксистського вчення. Об’єктивність законів історичного розвитку. Закономірність послідовної зміни соціально-економічних

формацій. Революції та їх роль у зміні соціально-політичного ладу. Класова боротьба як рушійна сила історії.

ІСТОРИЧНА НАУКА ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ.

Методологічна криза історичної науки на зламі XIX-XX століть. Критика і перегляд позитивізму. Вплив розвитку точних наук на вивчення історії. Розвиток історичних товариств і організацій, розвиток науково-дослідницьких центрів. Розвиток економічного напрямку в історіографії.

Дискусія навколо позитивістських принципів К.Лампрехта. Формування суб'єктивістських теорій історичного пізнання, уявлення про історію як про науку індивідуального і неповторного явища.

Вільгельм Дільтей і полеміка про суспільні науки. Протиріччя теорії Дільтея. Сприби пізнання соціальної діяльності людини. Баденська школа неокантіанства. Вільгельм Виндельбанд, Генріх Ріккерт. Логічні основи суспільного пізнання. Утвердження ідей суб'єктивного сприйняття минулого. Питання про роль і місце історика у пізнавальному процесі. Виступи проти можливостей об'єктивного і повного пізнання історичного процесу. Критика позитивістського уявлення про історичний факт, ідеї єдності історичного процесу.

Соціолог, економіст та історик Макс Вебер. Його історико-соціологічна концепція. Теорія “ідеальних типів” та її методологічні можливості у вивченні історії.

Неогегельнська історіографія – її антипозитивістський характер. Історико-теоретичні концепції Бенедетто Кроче. Історія як вид мистецтва. Історія як процес самопізнання людини.

Питання про сенс історії. Колінгвуд про зовнішню і внутрішню сторони історичного процесу, історичних подій і явищ. Прогрес як продукт історичного мислення.

Соціальні та ідейно-теоретичні джерела теорії циклічного розвитку історії. Історичні погляди і метод історичного дослідження О.Шпенглера. “Морфологія культури”. Історія як послідовна зміна ізольованих самотніх культур. Загальне і особливе в історичному процесі. Вплив позитивізму на концепцію всесвітньої історії О.Шпенглера.

Теорія цивілізації А.Тойнбі. Порівняльний метод вивчення цивілізацій. Примітивні та цивілізовані суспільства. Причини і передумови загибелі старих і виникнення нових цивілізацій. А.Тойнбі про основні етапи розвитку світової історії.

Проблема світової історії у світлі екзистенціалізму. Історичні погляди К.Ясперса. Критика теорій циклічного розвитку О.Шпенглера і А. Тойнбі. Єдине походження і єдиний шлях розвитку світової історії. Ідея єдності духовного життя людства. Учення К.Ясперса про “осьову епоху” історії. Схема розвитку світової історії. Історичні погляди М.Хайдегера. Поняття історії у філософії Хайдегера. Поведінка і місце людини в історії. Філософи екзистенціалісти про сенс історії.

СТАНОВЛЕННЯ “НОВОЇ ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ”. ШКОЛА “АННАЛІВ”.

Критика позитивізму у французькій історіографії. Соціологічна школа Е.Дюркгема. Теорія “культурно-історичного синтезу” А.Берра. Створення і діяльність Міжнародного центру синтезу в історичній науці. Виникнення історичної школи “Анналів”. Історико-теоретична спадщина Л.Февра і М.Блока. Критика позитивізму, неокантианської методології та теорії циклічного розвитку історії.

М.Блок і Л.Февр про необхідність створення цілісної історії людини і суспільства. Історія як наука про людину в історичному часі. Поняття “історичний час”. Діалектика загального і особливого в теорії “глобальної історії”. Історики школи “Анналів” про взаємозв'язок історії з іншими науками про людину і суспільство – соціологією, антропологією, психологією, демографією, географією та ін. Місце історії серед наук про людину. Л.Февр і М.Блок про зв'язок минулого і сучасності. Можливість об'єктивного вивчення історії. Новий підхід до вивчення джерел. Невичерпність інформаційного змісту джерел. Розширення джерельної бази історичної науки.

Розширення проблематики історичних досліджень у “новій історичній науці”. Економічна історія та історія розвитку соціальної структури суспільства. Пріоритет соціальної історії. Поняття менталітету і його дослідження. Вплив “нової історичної науки” на розвиток світової історіографії. Особливості національних історіографій країн Європи і Америки.

КРИЗА ТРАДИЦІЙНОГО ІСТОРИЗМУ ТА СПРОБИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ

Соціально-політичні умови розвитку історичної науки у другій половині ХХ століття. Науково-технічна революція та її вплив на методологію суспільних наук. Наростання екологічної кризи. Протиборство різних соціально-політичних систем. Ідеологічна боротьба. Падіння колоніальної системи.

Організаційні основи історичної науки. Посилення взаємовпливу національних історіографій. Національні та міжнародні наукові центри, товариства, періодичні видання. Міжнародні конгреси історичних наук та їх значення для розвитку світової історіографії.

Еволюція неокантианства. “Метод індивідуалізації” у працях Г.Ріттера, Ф. Мейнеке., Д.Реніра, О.Хендліна. Неопозитивістська течія у історіографії (К.Поппер, К.Гемпель, К.Фішер). Екзистенціалізм і його вплив на історичну науку. Релігійно-філософські концепції історичного процесу (Г.Баттерфілд). Методологічні дискусії 60-80-х років у західноєвропейській та американській історіографії. Критика німецького історизму. Модернізація традиційних уявлень про пізнавальні можливості історичної науки (Е.Карр, Дж.Пламб, С.Полард та ін.). Проблема вдосконалення методів історичного дослідження.

Дальший розвиток теоретичних основ “нової історичної науки”. Неоднорідність методологічної бази “нової історичної науки”. Вплив теорій стадій економічного росту та індустріального суспільства (У.Ростоу, Р.Арон) на історико-соціологічні концепції “нової історичної науки”.

Періодизація світової історії. Концепція традиційного та індустріального суспільств. Плюралістична “теорія факторів”. Запровадження соціологічних, політологічних і економічних концепцій та методів в історичних дослідженнях. Проблема соціальних функцій історичної науки.

Ідея глобальної історії й історичного синтезу. Категорія соціального часу. Поняття цивілізації у “Новій історичній науці”. Ідея прогресу в інтерпретації істориків “нової історичної науки”. Критика традиційного історизму. Критика марксистської історіографії.

Структура і напрямки історичних досліджень. “Нова соціальна історія”, “нова політична історія”. Проблематика і методи досліджень. Вивчення історії народонаселення, системи родинних зв’язків, соціальних структур, класів і соціальних груп. Дослідження історії колективної свідомості, менталітету, соціальних рухів і протестів, трансформації суспільства, народної культури. Компаративна історія. Застосування порівняльних методів вивчення історичних подій та процесів. Використання ЕОМ для обробки історичних матеріалів і вивчення джерел.

ІСТОРІОГРАФІЯ НАПРИКІНЦІ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ ст.

“Семіотичний вибух” і постмодерністична парадигма. Хайден Уайт і книга “Метаісторія” та її вплив на формування і розвиток постмодернізму в історичній науці.

Відхід від радикальних лінгвістичних і культуралістичних позицій. Відмова від примату структур і процесів. Розповідний дискурс в історичній науці.

Соціально-економічні і політичні зміни у світі та їх вплив на історичну науку. Відсутність ідеологічного поділу світу. Відмова від “безликої” історії і перехід до екзистенційних переживань окремих людей. Формування соціокультурної теорії.

Збільшення значення вивчення відносин між статями, поколіннями, релігійними переконаннями і віруваннями. Приділення уваги ролі і традиціям виховання і освіти, локальній і регіональній історії.

Теорія “зіткнення цивілізацій” Семюела Хантінгтона. Розвиток постіндустріального суспільства за Френсісом Фукуямою.

“Історіографічна революція” кінця XX – початку XXI століть. Продовження пошуків нових методів і теорій, спроби пояснення ролі і місця історії як науки.

Розділ VI. СУЧАСНА АРХЕОЛОГІЯ УКРАЇНИ

СУЧАСНА ПЕРВІСНА АРХЕОЛОГІЯ

Археологія як галузь історичної науки. Перші в Україні археологічні розкопки. Діяльність перших товариств шанувальників старовини, археологічних музеїв. Археологічні з'їзди. Новобудовні експедиції XX століття. Особливості археологічних досліджень в роки незалежності України. Діяльність Інституту археології НАН України. Археологічна експедиція історичного факультету Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Сучасні методи археологічних досліджень. Сучасні концепції археологічної періодизації та хронології.

Сучасні концепції антропогенезу. Палеоклімат. Пам'ятки матеріальної і духовної культури раннього, середнього та пізнього палеоліту. Крем'яна індустрія. Основні види занять. Господарсько-культурний тип. Суспільний устрій. Криза мисливського господарства. Проблема сучасних досліджень мезолітичних пам'яток в Україні. Вдосконалення крем'яної індустрії. Поява луку та стріли. Збиральництво. Рибальство. Сучасна трактовка археологічних культур епохи мезоліту. Привласнююче і відтворююче господарство. «Неолітична революція». Неолітичні археологічні культури України. Суспільний устрій. Духовна культура.

Загальна характеристика епохи раннього металу. Основні археологічні культури енеоліту. Землеробська та тваринницька спеціалізація. Духовний світ давніх землеробів та скотарів. Зміни у суспільному устрої. Археологічні відкриття В.Хвойки. Історія дослідження Трипілля. Трипілля і Кукутень. Періодизація та хронологія. Типолого-статистичний аналіз. Дослідження поселень-гігантів. Соціальна та економічна реконструкція трипільського суспільства. Культова обрядовість давніх землеробів. Орнаментация трипільського посуду. Інтерпретація історичного рівня розвитку трипільського суспільства. Проблема становлення ранніх цивілізацій.

Періодизація та хронологія (за О.Городцовим, сучасна). Особливості бронзолivarної металургії. Археологічні культури лісостепової зони України. Культури степової зони України. Проблема етнічної приналежності племен бронзового віку. Індоевропейська проблематика.

СУЧАСНІ АРХЕОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРІОДУ РАНЬОГО ЗАЛІЗА ТА ЧАСІВ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

Чорна металургія. Античні писемні джерела. Кіммерійці. Чорноліська культура. Населення Лісостепової зони України. Скіфська археологічна культура. Господарство, військова справа та побут скіфів. Царські скіфи. Обряд поховання. Лісостепові племена скіфського часу. Сармати та їх культура. Пам'ятки скіфського та сарматського часу на Вінниччині.

Проблеми етногенезу слов'ян. Археологічні джерела з вивчення питання про походження слов'ян. Зарубинецька, пшеворська, зубрицька, черняхівська, вельбарська, київська культури, культура карпатських курганів. Археологічні культури слов'ян раннього середньовіччя (V–VII ст.). Розселення слов'ян. Східні слов'яни VIII–IX століть та їх культури. Історія археологічних досліджень давньоруських пам'яток. Соціально-економічний розвиток Русі за археологічними даними. Давньоруське місто. Вірування та поховальний обряд за археологічними даними. Новобудовні розкопки у Києві. Дослідження козацьких січей, місць видатних битв, підводна археологія.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ.

Оцінювання знань, умінь і навичок вступника при складанні іспиту відбувається за шкалою Вінницького педуніверситету, за шкалою ECTS і національною шкалою. Порядок оцінювання такий:

За шкалою Вінницького педуніверситету (в балах)	90-100	80-89	75-79	60-74	50-59	35-49	1-34
За шкалою ECTS (оцінка)	A	B	C	D	E	FX	X
За національною шкалою (оцінка)	відмінно	дуже добре	добре	задовільно	достатньо	незадовільно	неприйнятно

Під час вступного екзамену передбачається з'ясування повноти і глибини опанування вступником обсягу навчального матеріалу за даною програмою за наступними критеріями в оцінюванні знань:

- коли вступник має чіткі знання теоретичних проблем навчальної дисципліни, вільно користується науково-понятійним апаратом, безпомилково визначає хронологічну і регіональну приналежність історичних явищ, дає повну і розгорнуту самостійну відповідь з конкретного питання, спирається в аргументації на сучасну наукову літературу, вміє аналізувати і викривати фальсифікації і спростовує міфологічні уявлення у предметному розумінні, його знання оцінюються на **„відмінно”(A)**;

- коли вступник в цілому засвоїв основні теоретичні засади навчальної дисципліни, правильно відтворює основні причинно-наслідкові зв'язки в історичних процесах періоду нової історії, вміє визначати основні етапи, характеризувати визначні факти, події, явища і особи історичного процесу, а також виказує здатність до часткового самостійного резюмування і аналізу, його знання оцінюються на **„дуже добре”, „добре”(B, C)**;

- коли вступник в цілому здатний користуватись головними загальними історичними поняттями, спроможний з певною точністю ідентифікувати явища історичного розвитку в новий час, але дає про них фрагментарні, неповні або неточні відомості, обмежується лише фіксуючими загальними характеристиками, не може конкретизувати їх, не робить самостійних узагальнень, його знання оцінюються на **„задовільно”, „достатньо”(D, E)**;

- коли вступник не зрозумів наскрізної ідеї навчальної дисципліни та логіки історичного процесу, не вирізняє цивілізаційних і регіональних особливостей, не володіє науковим апаратом дисципліни, не може дати елементарної характеристики конкретних фактів, його знання оцінюються на **“незадовільно”, “неприйнятно”(FX, X)**.

Кожен білет фахового вступного випробування включає в себе 4 питання, максимальна оцінка кожного з них складає 25 балів.

ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Абашина Н.С., Козак Д.Н., Синиця Є.В., Терпиловський Р.В. Давні слов'яни. Археологія та історія: Навчальний посібник. К., 2012.
2. Газін В.П., Копилов С.А. Новітня історія країн Європи та Америки. 1945-2000 рр. Кам'янець -Подільський, 2004.
3. Газін В.П., Копилов С.А. Новітня історія країн Європи та Америки. 1918-1945 рр. К., 2008.
4. Залізняк Л.Л. Археологія України: курс лекцій. – К., 2005.
5. Історія західних і південних слов'ян (з давніх часів до XX ст.). Курс лекцій / За ред. В. Ярового. К., 2001.
6. Історія Центрально-Східної Європи. За ред. Л. Зашкільняка. Львів, 2001.
7. Кріль М.М. Історія країн Центрально-Східної Європи (кінець XX – початок XXI ст.). К., 2008.
8. Литвин В. Україна на порозі тисячоліть (1991-2000 рр.). К., 2000.
9. Ротшильд, Джозеф. Східно-Центральна Європа між двома світовими війнами / Дж. Ротшильд; пер. з англ. В. П.Канаши. К. : Мегатайп, 2001. 496 с.
10. Яровий В.І. Новітня історія центральноєвропейських та балканських країн. XX століття. К., 2005.

Додаткова:

1. Алексієвець Л.М. Новітня історія Польщі (1918-1939). Київ-Тернопіль: Т «Астон», 2002. 320 с.
2. Баран З.А., Поліщук Т. Країни Центральної та Східної Європи в міжвоєнний період. Львів, 1999.
3. Відейко М.Ю. Трипільська цивілізація. К., 2003.
4. Гейстінгс Макс. І розверзлося пекло. Світ у війні 1939-1945. Харків, 2019. 752 с.
5. Гусев С.О. Трипільська культура Середнього Побужжя рубежу IV–III тис. до н.е. Вінниця, 1995.
6. Даниленко В. Україна у 1985-1991 рр.: остання глава радянської історії. К., 2018.
7. Дейвіс Норман. Європа. Історія. К.: Основи, 2000. 1464 с.
8. Заєць І.І. Трипільська культура на Поділлі. Вінниця, 2001.
9. Зашкільняк Л., Крикун М. Історія Польщі. Від найдавніших часів до наших днів. Львів, ЛНУ ім. І. Франка, 2002. 752 с.
10. Кріль М.М. Історія Словаччини. Львів, 2006.
11. Мозолевський Б.М. Скіфський степ. К., 1983.
12. Мозолевський Б.М. Товста Могила. К., 1979.
13. Отрощенко В.В. Проблеми періодизації культур середньої та пізньої бронзи Східної Європи. К., 2001.
14. Польща. Нарис історії / за ред. В.Менджецького, Є.Брацисевича. Варшава, 2015.
15. Приходнюк О.М. Археологічні пам'ятки Середнього Подніпров'я VI–IX ст. н.е. – К., 1980.
16. Приходнюк О.М. Степове населення України та східні слов'яни (друга половина I тис.н.е.). – Чернівці, 2001.
17. Приходнюк О.М. Слов'яни на Поділлі. К., 1975.
18. Телегін Д.Я. Дніпро-донецька культура. К., 1968.
19. Телегін Д.Я. Мезолітичні пам'ятки України. К., 1981.
20. Черній В.А. Історія Болгарії. Львів, 2007.
21. Arcangeli A. Cultural History: a Concise Introduction. London, 2011.
22. Cultural History in Europe. Institutions – Themes – Perspectives» /ed. Jörg Rogge. Bielefeld, 2011.
23. Drozdiak W. Fractured Continent: Europe's Crises and the Fate of the West. W. W. Norton & Company, 2017. 320 p.
24. Everyday Life in Early Soviet Russia: Taking the Revolution Inside. Bloomington, 2006.

25. Fitzpatrick, S. Stalin's Peasants: Resistance and Survival in the Russian Village after Collectivization. Oxford University Press, 1994.
26. Historiography. Ancient, medieval and modern. Ernst Breisach. 2007. University of Chicago Press. 388 s.
27. Marsh D. The Euro: The Battle for the New Global Currency. Yale University Press, 2011. 352 p.
28. Merritt G. Slippery Slope: Brexit and Europe's Troubled Future. Oxford University Press, 2017. 288 p.
29. Olsen J. The European Union. Politics and Policies. Routledge, 2020. 344 p.
30. Ory P. L'histoire culturelle. – Paris, 2007.
31. Pinder J. The European Union: A Very Short Introduction. Oxford University Press, 2018. 171 p.
32. Reading Primary Sources: The Interpretation of Texts from Nineteenth and Twentieth Century History. Miriam Dobson, Benjamin Ziemann. 2020. Routledge. 518 s.
33. Revisionist histories. Marnie Hughes-Warrington. 2013. Routledge. 365 s.
34. Silencing the Past. Power and the production of history. Michel-Rolph Trouillot. 2015. Beacon Press. 456 s.
35. The History of the European Union. Constructing Utopia. Giuliano Amato, Enzo Moavero-Milanesi, Gianfranco Pasquino, Lucrezia Reichlin (Editors). Bloomsbury Publishing, 2019. 592 p.

Інформаційні ресурси

1. www.nbu.gov.ua
2. www.history.org.ua
3. www.diasporiana.org.
4. www.ebscohost.com/public/daily-life-through-history
5. www.newlocalhistory.com